

**Elämäkatsomustieto
Luokkien 10, 11 ja 12 opetussuunnitelma**

**Deutsche Schule Helsinki
Malminkatu 14
00100 Helsinki
Päivitetty: 01.08.2019**

1. Yleistä

Etiikka eli elämäkatsomustieto oppiaineena rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten oikeutta elää vapaina, aktiivisina ja keskenään tasavertaisina. Opiskelijoita kannustetaan tutkimaan ympäröivän maailman ilmiöitä ja laajentamaan sitä kautta niitä koskevaa tietämystään. Tavoitteena on, että opiskelija omaksuu työkaluja, joiden avulla hän voi vahvistaa identiteettiään ja löytää paikkansa yhteisössään. Opiskelija oppii ymmärtämään, että tietoisella toiminnallaan hän voi ohjata omaa elämäänsä.

Etiikka lukion oppiaineena on perustaltaan monitieteinen. Se pohjautuu ihmis-, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteisiin sekä filosofiaan. Oppiaineelle tunnusomaista on asioiden ja ilmiöiden reflektiivinen käsittely. Opiskelija kehittää moniulotteista ja analyttistä ajatteluaan sekä harkittua argumentointiaan. Niiden kautta hän suuntautuu eettisesti kestävään toimintaan.

Etiikan opetus saa sisältönsä elävästä todellisuudesta ympärillämme, ja siinä otetaan huomioon nyky-yhteiskunnan pluralistinen luonne. Perinteinen etiikka eli moraalifilosofia antaa opiskelijalle välineet tämän moninaisuuden järkipäiseen hahmottamiseen. Laajentaessaan ymmärrystään itsestään ja ympäröivästä maailmasta, opiskelija oppii arvioimaan itseään, ajattelemaan itsenäisesti ja toimimaan eettisesti harkitusti. Etiikan monitieteinen pohja tukee näitä tavoitteita.

Etiikka vahvistaa pohdiskelun sekä keskustelun kautta opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä. Helsingin Saksalaisen koulun yli 135-vuotinen asema saksalaisen ja suomalaisen kulttuurin välisenä kohtaamiskouluna (*Begegnungsschule*) mahdollistaa tälle sivistykselliselle tavoitteelle hyvät lähtökohdat. Erityinen arvo annetaan toisten yhdenvertaisuuden kunnioittamiselle ja opiskelijan oman arvostelukyvyn kehittämiselle.

Etiikan opetuskieli on suomi, mutta opetusmateriaaleissa voidaan tarvittaessa käyttää myös saksan- tai englanninkielisiä aineistoja. Tämä tukee osaltaan Helsingin saksalaisen koulun opetuksen monikielellisiä tavoitteita. Opetuksessa ja opiskelussa hyödynnetään myös tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia. Pääkaupunkiseudun monipuolinen kulttuuritarjonta tukee sekin osaltaan etiikan oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä.

Etiikkaa ei opeteta Helsingin Saksalaisessa koulussa luokilla 1–9 kaikille yhteisenä aineena. Tämä huomioidaan lukion etiikan opetuksessa, jossa esimerkiksi oppiaineen peruskäsitteistön huolelliselle omaksumiselle ja analyysin harjoittelulle on varattu aikaa. Käytännössä tämä oppiaineen edellyttämä perustava pohja luodaan erityisesti 10. vuosiluokan aikana. Tuolloin hankittuja tietoja ja valmiuksia syvennetään 11. ja 12. vuosiluokalla.

Yhdessä 10. luokan valmistava vaihe (*Vorbereitungsphase*) ja 11.–12. luokan tutkintovaihe (*Qualifikationsphase*) muodostavat siis yhtenäisen etiikan oppiaineen lukiokokonaisuuden. 11. ja 12. luokan tutkintovaiheen opetussuunnitelma ja siihen perustuva opetus sisältävätkin oletuksen siitä, että opiskelija jo hallitsee oppiaineen sisällöllisiä ja taidollisia perusasioita.

2. Arviointi

2.1. Yleistä

Etiikan arvioinnissa tarkastellaan sitä, kuinka opiskelija on saavuttanut opetuksen opetussuunnitelman mukaiset sisällölliset ja taidolliset tavoitteet. Lukuvuosittain kirjoitetaan yksi koe, ellei aineenopettaja korvaa sitä jollakin vastaavasti arviotavalla suorituksella. Kokeen arvosana on 50 prosenttia lukukauden kokonaisarvosanasta. Aineenopettaja huolehtii, että arvioinnin perusteet ovat opiskelijoille läpinäkyvät. 10. luokalla arviointi suoritetaan asteikolla 1–6, kun taas 11.–12. luokilla käytetään pisteytystä asteikolla 0–15. Kirjallisten kokeiden arvioinnissa painotetaan erilaisten aineistojen hallittua käsittelyä ja niiden itsenäistä analyysiä.

Käytettävissä oleva koeaika on vähintään 90 minuuttia luokilla 10–12.

Kirjallisten kokeiden tehtävyyt, vaatimustaso ja arviointi perustuvat KMK:n¹ laatimiin saksalaisen ylioppilastutkinnon yhdenmukaisiin tutkinto-ohjeisiin (*Beschlüsse der Kultusministerkonferenz: Einheitliche Prüfungsanforderungen in der Abiturprüfung Ethik 1989/2006, s. 14*).

2.2. Operatoren-signaaliverbit

Sisältöjen ja taitojen hallintaa arvioidaan Operatoren-signaaliverbien kautta. Niitä käytetään esimerkiksi koetehtävissä, ja ne muodostavat perustan, jonka mukaan opiskelijan suoritusta voidaan arvioida. Operatoren-signaaliverbit jaetaan kolmeen vaatimustasoon:

Vaatimustaso 1: tiedon uudelleen tuottaminen/toisto annetusta rajatusta alueesta (reproduktio) noin 30 prosenttia kokeen kokonaispistemäärästä.

Vaatimustaso 2: opitun tiedon itsenäinen jäsenteleminen, noin 40 prosenttia kokeen kokonaispistemäärästä.

Vaatimustaso 3: opitun tiedon itsenäinen arviointi ja sen liittäminen laajempaan kontekstiin, ongelmanratkaisutaidot, noin 30 prosenttia kokeen kokonaispistemäärästä.

¹ KMK (Kultusministerkonferenz) on Saksan osavaltioiden pysyvä kulttuuriministerikokous.

Tärkeää: Operatoren-signaaliverbiä ei voi kaikissa tapauksissa yksiselitteisesti yhdistää tiettyyn vaatimustasoon. Tiettyjä signaaliverbejä puolestaan voi yhdistää useampiin vaatimustasoihin.

Operatoren-signaaliverbien tarkempi erittely on oheisen dokumentin sivuilla 11–13.

https://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/1989/1989_12_01-EPA-Ethik.pdf

2.3. Arvioinnin perusteita

KMK antaa yhtenäisissä tutkintovaatimuksissaan (*Einheitliche Prüfungsanforderungen, EPA*) seuraavan yleisohjeistuksen:

”Yleisesti ottaen arvosana ’hyvä’ (*gut*) edellyttää vaatimustasojen II ja III suoritteita. Arvosana ’kohtalainen’ (*ausreichend*) edellyttää, että opiskelija suoriutuu vaatimustaso I:n lisäksi myös vaatimustaso II:n suoritteista. Arvosanaa määritettäessä on otettava huomioon, että toistuvat kielivirheet tai huolimattomuudet ulkoasussa voivat vähentää arvosanapisteitä pisteen tai parin verran yksinkertaisessa arvioinnissa (ks. yllä). Arvioinnissa kokonaissuorituksella tulee olla suurempi paino kuin pelkällä laskennallisella arviointitavalla. Alla esitettyjä hyvän ja kohtuullisen arvosanan kriteereitä tulee soveltaa tehtävälajien mukaan.” [*Beschlüsse der Kultusministerkonferenz: Einheitliche Prüfungsanforderungen in der Abiturprüfung Ethik, 1989/2006 (S. 17)*]:

Hyvän koevastauksen tunnusmerkkejä KMK kuvaa seuraavasti:

”Suoritus on ’hyvä’, kun alla luetellut vaatimukset täyttyvät vakuuttavasti kaikilla vaatimustasoilla ja opiskelija hallitsee perustavat työskentelymenetelmät ja käsitteet:

- sisällön moniulotteinen, asiantunteva ja systemaattinen ymmärtäminen
- kyky ymmärtää ongelmia ja teoriaa
- asiakeskeinen ja metodinen työskentelytapa
- monimutkaisten filosofisten asiayhteyksien ja argumentaatiovaiheiden selittäminen ja tiivistäminen
- tehtäväkeskeinen, jäsennelly ja tavoitteellinen argumentaatio
- perustellun ja moniulotteisen käsityksen muodostaminen
- asianmukainen ja itsenäinen hahmottaminen
- oman argumentaation välittäminen kuulijalle ymmärrettävästi
- valitun esitysmuodon metarefleksiivinen selittäminen.”

(*KMK-Beschlüsse: EPA Ethik, 1989/2006, s. 17*)

Kohtalaisen koevastauksen tunnusmerkkejä KMK kuvaa seuraavasti:

”Suoritus on ’kohtalainen’, kun se puutteistaan huolimatta vastaa kokonaisuutena näitä vaatimuksia:

- sisällön ymmärtäminen
- riittävä kyky ymmärtää tekstiä ja teoriaa
- lähes ristiriidaton esitystapa
- tunnilla annettujen työskentelytapojen ja tulosten seuraaminen
- tehtäväkeskeinen ja ymmärrettävä argumentaatio tai hahmottelu
- lähtökohtia perustellun käsityksen muodostamiselle
- lähtökohtia oman hahmottelun pohtimiselle
- arvottamisen lähtökohtia tai merkkejä omasta kannasta.”

(*KMK-Beschlüsse: EPA Ethik, 1989/2006, s. 18*)

2.4. Muu näyttö sekä yksilöivä ja eriyttävä opetus

Toinen puoli opiskelijan puolivuositaisesta arvosanasta koostuu muusta näytöstä (*sonstige Mitarbeit*). Opiskelijalle tarjotaan erilaisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan esimerkiksi esitelmien, kirjoitelmien, tutkielmien tai ryhmätyöskentelyn kautta.

Elämäkatsomustiedon monipuoliset opetusmenetelmät mahdollistavat tarvittaessa opiskelijoita tukevan opetuksen yksilöimisen ja eriyttämisen. Opiskelijoita kannustetaan tilannekohtaisesti löytämään omia vahvuuksiaan ja tuomaan niitä esiin esimerkiksi pienryhmätyöskentelyn kautta. Toisaalta yksilöimisen ja eriyttämisen avulla opiskelijoita ohjataan myös kompensoimaan omaan oppimiseen liittyviä haasteita. Yksilöivä opetus kannustaa opiskelijoita itsenäistymään ja ottamaan vastuuta omasta opiskelusta.

Etiikan oppiaineelle on ominaista asioiden ja ilmiöiden hahmottaminen argumentatiivisesti harkitun keskustelun kautta. Tässä opiskelijaa harjaannutetaan ja hänen edistystään arvioidaan. Tämän suullisen suorituksen numeraalisen arvioinnin tukena voidaan käyttää oheista taulukkoa.

Arvosana	Perusteet	Yleinen arvio
Arvosana 6	Opiskelija ei ota osaa opetukseen, hän ei reagoi asianmukaisesti opettajan kysymyksiin tai hän häiritsee opetusta.	Opiskelijan suoritus ei vastaa vaatimuksia. Hänen perustaitonsa ovat niin puutteelliset, ettei niitä voi poistaa lukukauden puitteissa.
Arvosana 5	Opiskelija ei ota osaa vapaaehtoisesti opetukseen. Hänen vastauksensa ovat kysyttäessä vain osin oikeita. Opiskelija osallistuu opetukseen vain vähäisessä määrin.	Opiskelijan suoritukset eivät vastaa vaatimuksia, tarpeelliset perustaidot ovat kuitenkin olemassa ja havaitut puutteet ovat poistettavissa kohtuullisen ajan puitteissa.
Arvosana 4	Opiskelija ottaa osaa opetukseen silloin tällöin vapaaehtoisesti. Hänen taitonsa rajoittuvat yksinkertaisten aiheiden käsittelyyn, jotka kumpuavat juuri käsiteltävästä asiasta. Tämä osaaminen on kuitenkin peruspiirteissään oikeaa.	Opiskelijan suorituksissa on puutteita, mutta suoritukset vastaavat pääosin vaatimuksia.
Arvosana 3	Opiskelija ottaa säännöllisesti ja vapaaehtoisesti osaa opetukseen. Hän pystyy käsittelemään asianmukaisesti juuri käsiteltävästä teemasta kumpuavia aiheita. Opiskelija pystyy hahmottamaan opetettavat asiat ja luomaan yksinkertaisia yhteyksiä teemojen välille.	Opiskelijan suoritus vastaa yleisesti ottaen vaatimuksia.
Arvosana 2	Opiskelija ymmärtää vaikeita asiayhteyksiä ja osaa sijoittaa ne johdonmukaisesti opetettavaan asiakokonaisuuteen. Hän tunnistaa ongelmia ja osaa erottaa olennaiset seikat epäolennaisista. Hän osoittaa taitoja, jotka ylittävät tunnilla vaadittavat tiedot. Opiskelija käyttää asianmukaista termistöä.	Suoritus vastaa täysin vaatimuksia.
Arvosana 1	Opiskelija tunnistaa ongelmat ja pystyy liittämään ne suurempiin kokonaisuuksiin. Hänen käsityksensä pohjautuvat tietoon, ne ovat kypsiä ja syvällisiä. Opiskelija pystyy itsenäiseen ajatteluun, mikä auttaa häntä ongelmanratkaisussa. Hän kykenee asianmukaiseen ja selvään ilmaisuun.	Opiskelijan suoritukset vastaavat erinomaisesti vaatimuksia.

10. vuosiluokka

<u>Taidot</u>	<u>Sisällöt</u>	<u>Aika Zeit</u>	<u>Menetelmät</u> (opettaja käyttää harkintansa mukaan)	<u>Ainerajat ylittävät mahdollisuudet</u>
<i>Yksilöllisyys ja oman minuuden kehitys</i> Eettisten kysymyksenasettelujen ja niiden heijastuksien kautta opiskelija ymmärtää vastuunsa oman elämänsä muovaamisessa.	Ajankohtaisten eettisten kysymysten harkinta ja niiden omaan elämään kohdistuvien vaikutusten puntarointi Moraalin, arvon, normin ja tradition käsitteet sekä esimerkkien kautta se, miten näiden käsitteiden sisällöt ovat vaihdelleet historiassa. Millainen elämä on mielekästä? Mitä ihminen tarvitsee? ✓ Maslow esimerkkinä tarveteorioista	8 - 10	✓ näkökulmien vaihteluun perustuvia pohdinta- ja keskusteluharjoituksia ✓ erilaiset kyselyt, niiden laatiminen ja käyttö tutkimusmenetelmänä	✓ historia

	Oman elämän ja tulevaisuuden vastuullinen suunnittelu			
	Ihmisen vastuu luonnosta ja eläimistä			
<p>Miten voi toimia oikein?</p> <p>Opiskelija tutustuu erilaisiin ihmiskuviin ja eettisiin perusteorioihin sekä asetelmiin ja reflektoi niiden kautta omaa asemaansa elämässä.</p> <p>Opiskelija käsittelee rakentavasti, mutta myötätuntoisesti oman ja muiden kulttuurien käsitystä syntymästä ja kuolemasta.</p>	<p>Seurausetiikan perusteet</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ utilitarismi ✓ altruismi ✓ teoreetikoista mm. J. S. Mill, Peter Singer <p>Velvollisuusetiikan perusteet</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Immanuel Kant, kategorinen imperstiivi <p>Hyve-etiikan perusteet</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Aristoteleen hyveet ja onnellisuuden käsite <p>Moraalin kehitys</p>	20 - 25	<ul style="list-style-type: none"> ✓ erilaiset ajatusleikit ja ajatuskokeet, esim. Heizin dilemma ✓ tekstiharjoitukset ja niiden pohjalta omien mielipiteiden rakentava ilmaiseminen ✓ sokraattinen metodi ✓ pari- ja ryhmäkeskustelut ✓ väittely, esim. vertaillaan antiikin onnen ja hyveen käsitteitä nykyajan arvojärjestelmään ✓ mahdollisuus opiskelijan omasta kiinnostuksesta lähtevään yksilöintiin esimerkiksi moraalifilosofian klassikkojen esittelyn kautta 	filosofia, äidinkieli

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lawrence Kohlberg ja moraalitajun kehitysasteet ✓ Carol Gilliganin hoivan etiikan teoria (<i>ethics of care</i>) <p>Erilaiset ihmiskuvat eri kulttuureissa</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ yksilökeskeisyys vrt. yhteisökeskeisyys <p>Syntymä</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ lisääntyminen eettisenä kysymyksenä <p>Kuoleminen ja kuolema elämän osana</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ihmisarvoinen kuolema, eutanasia ✓ kuolemanrangaistus eettisenä kysymyksenä 			
--	---	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ erilaisia käsityksiä kuolemanjälkeisestä elämästä 			
<p>Suhde omaan ja toisen pyhään</p> <p>Opiskelija tutustuu (10.–12. luokalla) maailmanuskontoihin ja ymmärtää niiden eettisiä sisältöjä, yhtäläisyyksiä ja ihmiskuvan perusteita.</p> <p>Opiskelija ymmärtää muiden elämäntapojen ja ajatusmallien kunnioituksen tärkeyden.</p>	<p>Maailmanuskonnot</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ uskontojen tieteellisen tutkimuksen perusteita, teologian ja uskontotieteen ero ✓ tarkemmin jokin Aasian suurista uskonnoista 	10 - 15	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ryhmätyö tai esitelmä ✓ mahdollisuuksien mukaan esitelmöijien kutsuminen tunnille sekä ekskursioita ✓ yksilöllisen tutkimuksen mahdollisuus: kultainen sääntö eri katsomuksissa ja uskonnoissa 	uskonto, filosofia
<p>Opiskelija maailman hahmottajana</p> <p>Opiskelija tiedostaa totuuden etsimisen elämän mittaisena prosessina ja käsittää ihmisen tiedon rajallisuuden.</p> <p>Opiskelija ymmärtää, että ihmisarvo ja ihmisoikeudet ovat loukkaamattomia periaatteita.</p>	<p>Myytit ja esihistorialliset maailman selitysmallit</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ esimerkkinä suomalaisten muinaisusko <p>Maailman selittäminen historiallisena aikana</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ totuus filosofisena käsitteenä (Sokrates) 	15 - 20	<ul style="list-style-type: none"> ✓ keskusteluharjoituksia, esim. mitä yhteisö voi vaatia yksilöltä? Ja painvastoin. ✓ tekstianalyysit 	uskonto, filosofia, äidinkieli

<p>Opiskelija ymmärtää, että eläminen yhteisössä edellyttää, että sen jäsenillä on sekä vapauksia että velvollisuuksia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ tieteellisen maailmankuvan synty <p>Vapaudet ja velvollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ihmisarvon käsite ja sen suhde ihmisoikeuksiin ✓ vapauden käsite: negatiivinen ja positiivinen vapaus ✓ yksilön velvollisuudet: mitä yhteisö voi vaatia yksilöltä? ✓ oikeudenmukaisuus moraalisenä käsitteenä 			
---	---	--	--	--

11. vuosiluokka

Luokalla 11 täydennetään ja sovelletaan edellisellä vuosiluokalla hankittuja tietoja ja taitoja. Eettistä analyysiä syvennetään ja opiskelijalta oletetaan entistä järjestelmällisempää lähestymistapaa. Ainekohtaisten käsitteiden hallintaa harjoitellaan edelleen ja opetuksessa siirrytään asteittain yhä vaativampien materiaalien käyttöön. 11. luokan etiikan kurssi on yhteiskuntatieteellisesti painottunut, ja siinä pohditaan erityisesti yksilön ja yhteisön välistä suhdetta.

<u>Taidot</u>	<u>Sisällöt</u>	<u>Aika</u>	<u>Menetelmät</u> (opettaja käyttää harkintansa mukaan)	<u>Ainerajat ylittäviä mahdollisuuksia</u>
<p>Yksilö ja minuus</p> <p>Opiskelija laajentaa käsitystään yksilöllisyydestä ja oman minuuden muotoutumisesta.</p>	<p>Laajemmin: yksilöllisyys kulttuurisidonnaisena käsitteenä.</p> <p>Mikä olen?</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ minuuden syntyprosessi ✓ persoonan rakenne ✓ ajattelu ja kommunikointi <p>Erilaisia ihmiskäsityksiä, kuten</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ teistinen/ateistinen ✓ humanistinen/antihumanistinen <p>Kielen merkitys ajattelun kehitykselle.</p>	10	<ul style="list-style-type: none"> ✓ monipuoliset tekstianalyysit ✓ mahdollisuus eriyttää ylös- ja alaspäin: vertailevat harjoitukset, esim. miten eri kulttuurit määrittelevät minuuden 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ filosofia
<p>Yksilö osana yhteisöä</p> <p>Opiskelija ymmärtää, kuinka ihminen muovautuu vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristönsä kanssa. Hän hahmottaa</p>	<p>Ihmisen tietoisuus ja minuus rakentuvat tunnustussuhteissa.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ihmisten väliset valtasuhteet esimerkkien valossa, mm. kungfutselaisuuden kosminen järjestys 	20	<ul style="list-style-type: none"> ✓ esitelmät ✓ haastattelu tutkimusmenetelmänä 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ uskonto ✓ filosofia

<p>yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja omalle identiteetilleen.</p>	<p>Sosiaalipsykologia yhteisön tutkijana</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ roolit ja näyttämöt sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ✓ erilaiset perhemuodot ✓ ryhmän muotoutuminen ja tunnusmerkit <p>Normit käsitellään laajemmin. Millaisia normeja on olemassa, miten ne muodostuvat, ja miten niiden toteutumista valvotaan? (palkinto/sanktio)</p> <p>Sosialisaatio ja kasvatusta erityisenä osana sosialisaatiota</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kant: pedagoginen paradoksi ✓ Veli-Matti Värri: kasvatuksen etiikka <p>Maailmanuskonnnot: Lähi-idän monoteistiset, abrahamilaiset kirjauskonnnot, joista jokin tarkemmin käsiteltynä. Uskontoa tarkastellaan tässä yhteydessä erityisesti yksilön ja yhteisön välisen suhteen näkökulmasta.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kristillisen etiikan vaikutukset länsimaiseen ajatteluun 			
--	---	--	--	--

<p>Yksilö osana modernia yhteiskuntaa</p> <p>Opiskelija ymmärtää modernin yhteiskunnan synnyn mahdollistaneet oleelliset tekijät. Hän tutustuu tarkemmin joihinkin merkittävimpiin yhteiskuntatieteen klassikoihin.</p> <p>Opiskelija osaa perustella ihmisoikeuksien, yhdenvertaisuuden ja demokratian lähtökohtia ja periaatteita.</p> <p>Opiskelija ymmärtää, että taloudellisilla intresseillä on ollut ja on edelleen merkittävä vaikutus ihmisoikeuksien kehittämisessä.</p>	<p>Yhteiskuntasopimusteoriat</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Thomas Hobbes: sopimustila vs. luonnontila ✓ Gemeinschaft ja Gesellschaft, yhteisön ja yhteiskunnan erot <p>Valistusaate eurooppalaisen maailmankuvan muokkaajana</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ John Locke: järki normien perustana ✓ Mary Wollstonecraft ja kysymys naisten oikeuksista ✓ Voltaire: auktoriteettien kritiikki ✓ Montesquieu ja vallan jakamisen teoria <p>Sosiologian lähtökohtia</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Auguste Comten positivismi ✓ Émile Durkheim: yhteisön vaikutus yksilöihin, uskontokäsitys <p>Materiaaliset voimat historian kulun ja yhteiskunnan muokkaajina</p>	<p>25</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ monipuoliset tekstianalyysit ja tiedonhankintatehtävät ✓ argumentaatioharjoitukset 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ historia ✓ taloustieto
---	--	-----------	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Karl Marx ja Friedrich Engels: kommunistinen manifesti, dialektinen historiakäsitys ja uskontokritiikki ✓ Max Weber: protestanttinen eetos ja kapitalismin synty 			
<p>Yksilö osana poliittista todellisuutta</p> <p>Opiskelija tuntee keskeisiä poliittisia aatteita ja kykenee tarkastelemaan yhteiskuntaa ja sen rakenteita kriittisesti.</p> <p>Opiskelija kasvattaa yhteisöllistä aktiivisuuttaan ja hahmottaa tulevaisuuden mahdollisuuksiaan. Hän ymmärtää, että omalla toiminnalla ja valinnoilla on mahdollista vaikuttaa tulevaisuuden tapahtumakulkuihin.</p>	<p>Kansalaishyveet</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ antiikin ihanne ✓ Niccolò Machiavelli ja <i>Ruhtinas</i> (it. <i>Il Principe</i>) ✓ humanistien näkökulma kansalaishyveisiin ✓ tasavaltainen kansalaisuus ja aktiivinen kansalaisosallistuminen hyveenä <p>Liberalismi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Locke ja luonnolliset oikeudet ✓ <i>vapaus, veljeys ja tasa-arvo</i> ✓ toisaalta: konservatismi perinteisten arvojen vaalijana 	15	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ryhmätyöt ✓ paneelikeskustelut ja argumentaatioharjoitukset, esim. teemasta ”Hyvinvointiyhteiskunta esimerkkinä oikeudenmukaisuuteen pyrkivästä yhteiskunnasta” 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ historia ✓ äidinkieli

<p>Opiskelija ymmärtää yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden merkityksen.</p>	<p>Kansalaishenki modernina uskontona, kansalaisuskonnon käsite.</p> <p>Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ihanteena</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ oikeudenmukaisuuden käsitteen juuret syventäen, mm. Aristoteles ja Platon ✓ sosialismi luokkayhteiskunnan kriitikkona <p>John Rawlsin oikeudenmukaisuusteoria (<i>A Theory of Justice</i>) ja tietämättömyyden verhon käsite</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ hyvinvointivaltio esimerkkinä oikeudenmukaisuuteen pyrkivästä yhteiskunnasta 			
<p>Yksilö ja yhteisö vallan jakajina</p> <p>Opiskelija osaa tarkastella kriittisesti yksilöiden ja yhteisöjen vallankäyttöä yhteiskunnassa.</p>	<p>Valta ja vaikutuskeinot</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ keskeisiä valtaan liittyviä käsitteitä kuten auktoriteettivalta, poliittinen valta, ideologinen valta ja asiantuntijavalta (Foucault) ✓ propaganda vallan välineenä 	12	<ul style="list-style-type: none"> ✓ mahdollisuus yksilöityyn työskentelyyn: tehtävät, jotka hyödyntävät opiskelijan mielikuvitusta, esimerkiksi ihannevaltion määrittely. ✓ elokuva vallan muotojen havainnollistajana 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ historia ✓ äidinkieli ✓ vieraat kielet

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ demokratian käsite syventäen, demokraattisen osallistumisen uudet keinot kuten sosiaalinen media, teledemokratia jne. ✓ vallan vääristymät: totalitarismi, anarkismi ✓ sodan oikeutus (oikeutettu sota) ✓ pasifismi ✓ dystopiat ja utopiat ihannevaltioiden malleina 		<ul style="list-style-type: none"> ✓ mahdollisuus yksilöintiin kiinnostuksen mukaan: itsenäiset tutkielmat esimerkiksi kansalaisliikkeistä 	
--	--	--	---	--

12. vuosiluokka

Elämäkatsomustiedon 12. luokan kurssilla opiskelija tutustuu historiallisesti merkittäviin ja aikaamme vaikuttaviin maailmankuviin. Hän kasvattaa tietämystään uskomusjärjestelmistä niiden taustalla. Opiskelija laajentaa tietämystään oman elämänpiirinsä sekä sen ulkopuolisista kulttuureista. Kurssilla pohditaan maailman jäsentämisen tapoja ja sitä, mikä on tiedon merkitys tässä suhteessa. Kurssi on kulttuurintutkimuksellisesti ja tietoteoreettisesti painottunut. 12. luokan kevätlukukausi on vain noin kolmen kuukauden mittainen. Tämä seikka on otettu opetussuunnitelman sisältöjen laadinnassa huomioon.

<u>Taidot</u>	<u>Sisällöt</u>	<u>Aika (Zeit)</u>	<u>Menetelmät</u> (opettaja käyttää harkintansa mukaan)	<u>Ainerajat ylittäviä mahdollisuuksia</u>
---------------	-----------------	--------------------	--	--

<p>Kokonaisvaltaisen maailmankatsomuksen rakentuminen</p> <p>Opiskelija ymmärtää kurssin keskeiset käsitteet, kuten maailmankuva ja maailmankatsomus, sekä niiden keskinäiset erot.</p>	<p>Maailmankuva</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Juha Mannisen maailmankuvien sisällöllinen jako ✓ maailmankuvan lähteet ✓ maailmankuvan merkitys: Ulrich Neisserin havaintokehä <p>Maailmankatsomus sisältää maailmankuvan ja arvopohjan.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Elämäkatsomus on yksilön tulkinta maailmankatsomuksesta. 	<p>5 - 10</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ajatusleikkejä hyödyntävät tehtävät ✓ tekstianalyysit ✓ Mahdollisuus eriyttää ylös- ja alaspäin: vertailevat harjoitukset, esim. menneisyyden maailmankatsomukset verrattuina nykyisiin 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ historia ✓ uskonto
<p>Tieto ja järki itsenäisen ajattelun rakentajana</p> <p>Opiskelija kykenee järkipäisesti arvioimaan, miten tieto syntyy ja mitkä ovat sen tunnusmerkit.</p>	<p>Tietoteoria filosofian osa-alueena ja tieto maailmankatsomuksen perustana</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ tiedon määritelmät, esim. Platonin klassinen tiedon määritelmä ✓ Platonin luolavertaus 	<p>10</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ soveltavat harjoitukset esim. kouluaineiden tai tieteenalojen arviointi ja vertailu tiedonintressien näkökulmasta ✓ väittelyt ja ryhmäkeskustelut 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ luonnontieteet ✓ filosofia

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ kannat yliluonnolliseen todellisuuteen: teisti, ateisti ja agnostikko ✓ kannat tiedolliseen todellisuuteen: dogmaatikko ja skeptikko ✓ rationalismi maailman hahmottajana ✓ tavoiterationaalisuus 			
<p>Tieto yhteiskunnassa</p> <p>Opiskelija tuntee tieteellisen tiedon ja tutkimuksen tunnusmerkit. Hän ymmärtää niiden merkityksen maailmankuvien rakentajina.</p>	<p>Tiedon yhteisöllinen luonne</p> <p>Kielen todellisuutta luova luonne</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sapirin-Whorfin hypoteesi (kieli ajattelun logiikkana) ✓ kielen ja vallan suhde ✓ Ludwig Wittgenstein ja käsite kielipeli <p>Tieto ja valta</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ tiedon auktoriteetit Euroopan historiassa 	10–15	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ajankohtaiset tieteelliset kysymykset ja niiden taustojen selvittäminen ✓ esitelmät ✓ kriittisen analyysin harjoitukset, esim. koulutieto vs. valta: rakenteiden säilyttämisen tehtävä vs. kriittisen kansalaisen ihanne 	

	<p>Tieteellinen tutkimus tiedon tuottajana</p> <p>Erilaiset tieteenalat maailmankuvien eri osa-alueiden hahmottajina</p> <p>Tiedon instituutiot, kuten tiedeyhteisöt, koulut ja media</p>			
<p>Kulttuurit katsomusten muovaajina</p> <p>Opiskelija ymmärtää kulttuurin merkityksen ihmisyydelle. Hän ymmärtää, että kulttuurit ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään, ja että niiden moninaisuus on rikkaus.</p> <p>Opiskelija tuntee kulttuurintutkimuksen keskeistä käsitteistöä.</p> <p>Opiskelija syventää ymmärrystään uskonnollisten ja sekulaarien katsomuksien vaikutuksesta erilaisten</p>	<p>Kulttuurintutkimuksen perusteita</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kulttuuri käsitteenä ✓ (kulttuuri)antropologia tieteenalana ✓ teoreetikkoja: esim. Franz Boas, Bronislaw Malinowski ja Edward Westermarck ✓ Unescon maailmanperintö <p>Vieraiden kulttuurien kohtaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ James Fraserin teoria kulttuurien kehityksestä ja tämän teorian kritiikki <p>Voidaanko kulttuureja verrata?</p>	15	<ul style="list-style-type: none"> ✓ tekstianalyysi ✓ kenttätutkimus tiedonkeruun menetelmänä ✓ Mahdollisuus eriyttää ylös- ja alaspäin vaikeusasteeltaan erilaisten materiaalien avulla: opintokokonaisuudet internetissä (esim. YK-liitto) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vieraiden kielten opetus ✓ historia

<p>maailmakuvien muovautumiseen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ kulttuurirelativismi ✓ ymmärtämisen ja hyväksymisen ero <p>Globaalin etiikan perusta</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ihmisoikeuksien julistus (1948) <p>Uskonnolliset katsomukset: edellisillä vuosikursseilla pohjustettua tietämystä maailmanuskonnoista syvennetään.</p> <p>Uskonto ihmisen perustavanlaatuisena tarpeena.</p> <p>Uskonto maailmankatsomuksellisenä perustana ja ympäröivän todellisuuden selittäjänä.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Uudet uskonnolliset yhteisöt, joista jokin käsitellään tarkemmin. <p>Sekulaarit katsomukset</p>			
--------------------------------------	--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ uskonvapaus perusoikeutena ✓ esimerkkejä ei-uskonnollisista maailmankatsomuksista esim. sekulaarihumanistit ja vapaa-ajattelijat (Freethought) 			
<p>Suomalaisen kulttuurin erityispiirteitä</p> <p>Opiskelija hahmottaa suomalaisuuden historiallisesti rakentuvana ja muuttuvana jatkumona.</p>	<p>Suomalaisen kulttuurin ja identiteetin historiallinen rakentuminen</p> <p>Monimuotoinen suomalaisuus</p> <p>Vähemmistökulttuurit Suomessa</p>	5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ monipuoliset mediatehtävät ✓ opintoretki johonkin kulttuurihistoriallisesti keskeiseen museoon tai näyttelyyn 	

Tässä opetussuunnitelmassa esitetyt arviot kunkin teemakokonaisuuden vaatimasta opetusajasta ovat suuntaa antavia.

Opettaja valitsee sopivan otoksen käsiteltävistä sisällöistä ja sopii siitä tarvittaessa myös opiskelijoidensa kanssa. Sisällöt pohjautuvat Opetushallituksen lukion opetussuunnitelman perusteisiin ja Thüringenin osavaltion opetussuunnitelmaan.